

ETNONACIONALISTICKO "IGRANJE BORJEVIMA"

Tokom 1998 i 1999 godine, posebno u periodu mart – jun 1999 godine, došlo je do promene demografskog ali i političkog i okvira za rešavanje Kosovske krize.

Ratnim sredstvima (NATO bombardovanje; vojno – policijsko delovanje vlasti i OVK) stara političko – propagandna etnonacionalistička "igra brojkama" prevedena je u fazu etničkog čišćenja Kosova. Tokom marta i aprila su policijske i parapolicijske snage Srbije proterivale Albance sa Kosova, a u julu su iz straha od odmazde i zbog nasilja OVK, uz nefiksno delovanje KFOR-a, napuštali Kosovo. Iskustvo na Balkanu kaže da se proterivanja zasutavljaju onda kada se ispuni jedan od dva uslova: prvo, između sukobljenih strana se isprečita snaga sila (vojska i policija) koja ima za cilj da stvara uslove za izgradnju institucija i atmosfere izmirenja; drugo, kada se jedna od sukobljenih zajednica, nasiljem, političkim i drugim sredstvima svede "na ponodljivu manjinu". Zbog trajanja srpsko – albanskog sukoba, velike međusobne distance kao i čestine nasilja (ubijanja, silovanja, mučenja ljudi; rušenja i spaljivanja kuća; administrativnog zlostavljanja itd) može se reći da je u ovom slučaju ponodljiva manjina izuzetno mala i najverovatnije izolovana u svoj paralelni svet. Iz ove perspektive Srbima predstoji teak period samoorganizovanja i izgradnje sopstvenog paralelnog sveta, kako bi se, u budućnosti, mogla ostvariti komunikacija i saradnja sa Albancima.

Politička zbivanja imaju i svoje uzroke ali i uticaje na demografsku sliku. ^ak se mo`e re}i da su promene u demografskoj slici jedan od najpouzdanijih pokazatelja dubinskih političkih, socijalnih i kulturnih promena. U primeru sadašnjeg Kosova imamo posla sa zamenom ekonomske ratnim migracijama. Ovakvi “obrti” nisu novost u istoriji Balkana, te ni Srbije.

Prostor SRJ i Srbije je prostor me{anja ljudi i zajednica; etniciteta, kultura i religija. Kosovo je, u etničkom smislu, najmanje heterogeno podru~je u Srbiji i SR Jugoslaviji (Vidi: Tabelu 1). Kosovo je nastanjeno Srbima i Albancima, medjusobno udaljenim zajednicama. Obe zajednice pokazuju visok stepen zatvorenosti, ksenofobičnosti. O tome govori i podatak da je većina sklopljenih brakova (preko 90%) u etničkom smislu homogena. Ukoliko se i sklapaju medjuetnički brakovi to se naje}e dogadja medju pripadnicima grupa koje imaju slična kulturna obeležja (jezik, veroispovest i sl) kao na primer, Srba i Crnogoraca, Muslimana i Albanaca itd.

Pripadnici ove dve zajednice čine preko 90% stanovništva Kosova. Albanci su, sa čak 82%, dominantna zajednica – većina. Istovremeno, Albanci su, 1991 godine¹, u Srbiji (17,2%) i SR Jugoslaviji (16,5%) manjinska populacija.

¹ Trebalo bi imati na umu da su Albanci bojkotovali popis 1991 godine, te je njihov broj procenjen po osnovu vitalnih događaja. Zapravo, poslednji relevantni popis na Kosovu je obavljen 1961. godine. Dakle, pre 38 godina.

Na primeru Srba i Albanaca se jasno ispoljava sva relativnost koncepta većina – manjina. Međutim, to nije sprečavalo da se brojnost zajednice koristi kao argument za rešavanja političkih pitanja kao što su status Albanaca i Kosova. Albanci su uveli ovaj broj pripadnika svoje zajednice i preko dva miliona da bi osnažili zahtev da im se prizna status “nacije” i njime implicirano pravo na samoopredljenje kao osnove za stvaranje sopstvene države: Republika Kosovo. Srpska strana je, pak, umanjivala broj Albanaca kao “argument” za njihov status nacionalne manjine,

U poslednjih nekoliko decenija izmenjena je etnička slika Kosova. Od prvog posleratnog popisa (1948.) do poslednjeg (1991. godine) (Vidi: tabele 2 i 3) povećao se broj stanovnika Kosova za preko 2,5 puta i to po prosečnoj godišnjoj stopi rasta od 2,3%. Udeo kosovske populacije u ukupnom stanovništvu Srbije porastao je sa 11% na 20%. Na realnom planu, od 1961. do 1981. godine, broj albanskog stanovništva porastao je za 90% a njegov udeo u ukupnom stanovništvu Kosova se povećava sa 67,2% na 77,4%. To je zbog velikog prirodnog priraštaja, promene u izjašnjavanju prilikom popisa i dr.

Samo između dva popisa, od 1981 do 1991 godine, broj Albanaca na Kosovu skočio je sa 1.23 miliona na 1.59 miliona, odnosno za 369,336 pripadnika. Tada su pravljene procene da će se albansko stanovništvo, u narednih dvadesetak godina, ponovo udvostručiti, s obzirom da je polovina od ukupnog broja stanovnika mlađa od 20 godina i da tek treba da sklapa brak i rađa decu. Samo za dve decenije (1981 - 2001) broj žena u fertilnom periodu će se udvostručiti, odnosno povećati se sa 351.000 na 628.000. To bi trebalo da izazove porast stanovništva,

Danas, i pored odsustva pouzdanih podataka o starosnoj strukturi ubijenih i zdravsteno stradalih u ratu kao i izbeglih Albanaca koji se ne}e vratiti na Kosovo mogu}e je predviditi da }e se trend porasta stanovni{tva odr`iti, ali da ne}e biti dostignute prognozirane asolutne brojke.

U~e{e Srba u strukturi stanovni{tva Kosova je opadalo: 1948 godine 23.6% je Srba, a 1953 i 1961 godine 23.5%; 1971 godine je 18.4%, 1981. je 13.2% Srba, a 1991 godine 9.9%. To je zbog ni`eg prirodnog prira{taja, emigracije itd. Izvesno je da }e se ovaj trend poja~ati usled najnovijeg izbgeli{tva Srba sa Kosova. Takvim trendom ostvaruje se izrazita etni~ka homogenost stanovni{tva Kosova.

Proces etni~ke homogenizacije ispoljava se i u teritorijalnoj (na nivou op{tine) distribuciji pojedinih nacionalnosti.

Od ukupno 31 kosovske op{tine Albanci su dominantna zajednica u 25 op{tina (80,6% teritorije op{tina). Ovaj udeo se kretao od 66,3% u Obili}u do 99,9% (Opolje i Glogovac). U op{tinama u kojima nemaju apsolutnu ve}inu Albanci ~ine od 20% do 40% stanovni{tva. Ina~e, gotovo polovina albanske zajednice `ivela je u op{tinama sa udelom preko 90% (Glogovac, De~ani, Djakovica, Ka~anik, Male{evo, Opolje, Orahovac, Podujevo, Srbica, Suva Reka i [timlje).

Albanci koji `ive na Kosovu ~ine najbrojniji deo albanske populacije izvan Albanije. Tako je 1995 godine 1,8 milion Albanaca sa Kosova ~inilo 55% stanovni{tva Albanije. Albanci Kosva ~ine 38% ukupne albanske populacije na Balkanu. U SR Jugoslaviji, izvan Kosova, Albanci su ve}ina i u op{tinama Pre{evo i Bujanovac u Centralnoj Srbiji, a zna~ajan broj ih je jo{ i u Medvedji. U svim ostalim op{tinama Centralne Srbije njihov broj je zanemarljiv. Procenjuje se da je pre rata u Beogradu `ivelo oko 100.000 Albanaca. 1997. ostalo ih je manje od 20.000. Ne{to iznad 40,000 Albanaca `ivi u Crnoj Gori. To je ukupno 6.6% stanovni{tva Crne Gore. Albanci su

koncentrisani u opštini Ulcinj, a u većoj koncentraciji ih ima i u opštinama Bar, Plav, Podgorica (naselje Tuzi) i Ročaje. Zanimljivo je da većina Albanaca u strukturi stanovništva Crne Gore stagnira od 1972 godine. Značajno je da je većina koncentracija Albanaca u ruralnim nego u urbanim naseljima (81.5% prema 69.0%). Sama nastanjenost Albanaca u tri države Balkana (Albanija, Makedonija i SR Jugoslavija) problem Kosova čini i regionalnim – balkanskim problemom.

U pet opština Srbi su, 1991 godine, činili apsolutnu većinu (Zvečan, 75,7%; Zubin Potok, 74,1%; Leposavič, 87,2%; Novo Brdo, 57,8% i Trpce, 64,0%). Međutim, ove opštine su po broju stanovnika manje od drugih opština. Tako najmanja opština sa srpskom većinom (Novo Brdo) ima 4,600, a najveća (Leposavič) 16,400 stanovnika, dok je najmanja opština sa albanskom većinom (Opolje) ima ukupno 21,900, a najveća (Priština) 200.000 stanovnika.

Muslimani su većina samo u opštini Gora (91,7%).

Ratna masovna iseljavanja i razaranja čitavih naselja, pre svega onih u kojima su u većini čitali Albanci otežava, danas, povratak Albanaca u ova naselja. Ali, time se nemanjaju osnovne karakteristike Kosova: etnička homogenost i po teritorijalnoj osnovi. Naprotiv ona je biti pojačana i to zbog iseljavanja Srba sa čitavog Kosova, a pogotovu iz naselja u kojima su Albanci činili većinu.

Pitanje koje se posebno otvara posle optuživanja Slobodana Miloševića i vrha jugoslovenske policije i vojske od strane Haškog tribunala glasi: Da li je bilo planiranog etničkog čišćenja?

Raspoloživi podaci govore da je moguće izvesti i zaključak da je vlast SRJ planirala etničkog čišćenja. No, izvesno je i da su albanske vodje, naročito najekstremniji godinama zloupotrebljavali pojam “etničkog čišćenja”, a u cilju pojačavanja etničke i sveukupne distance Albanaca od Srba i Srbije.

Tako je i da je po uspostavljanju Miloševićeve vlasti nad Kosovom, položaj Albanaca postajao sve teži, a njihova prava masovna kršenja. Na Kosovu je uočljivo i sve veće prisustvo srpskih, ekstremno nacionalističkih paravojskih formacija (posebno je aktivan Arkan). To je uticalo i na iseljavanje Albanaca u inostranstvo. Većina iseljenih Albanaca je tražila utočište u Zapadnoj Evropi, a sve veći broj i u Albaniji.

Procenjuje se da je do 1993, oko 400.000 Albanaca otišlo iz bivše Jugoslavije, uglavnom u Nemačku (120.000), [vajcarsku (95.000), [vedsku (35.000), Austriju (23.000), Belgiju (8.000), Francusku (5.000), Dansku (5.000), Italiju (4.000), Norvešku (3.500), Britaniju (3.000), Holandiju (2.000), Finsku (600) i Luksemburg (200). Hrvatska je primila oko 40.000, Slovenija 15.000 i Republika Albanija 25.000 Albanaca. Znatan broj Albanaca je emigrirao i u SAD, gde se je priključio davno uspostavljenoj dijaspori.

Pojedini Albanci našli su utočište u bivšoj jugoslovenskoj (Republici) Makedoniji, gde gotovo da nema Albanaca koji nema rođake na Kosovu. To je pojačalo zabrinutost makedonskih vlasti zbog mogućeg preliivanja sukoba sa Kosova u Makedoniju. Ionako, su ove vlasti imale teški zadatak da drže pod kontrolom etničke razlike u sopstvenoj kući i da održe koheziju i stabilnost među “makedonskim” Slovenima i Albancima. Već u jesen 1992 godine, na

granici Makedonije prema Srbiji (kod mesta Tabanovce i Sopot) i na granici prema Kosovu (kod mesta Blace), izgrađeni su privremni objekti za prihvatanje otkivanog talasa izbeglica.

Ovo iseljavanje Albanci su nazivali “tihim etničkim čišćenjem”.

Političko - propaganda zloupotreba pojma “etničko čišćenje” je pojačana tokom leta 1992. godine. Tada se na Kosovu, u “**Pishat e Decan**”, nedaleko od Dečana, smestilo 700 srpskih izbeglica.

Kada je, u avgustu 1995. godine, posle nasilne reintegracije Krajine u Hrvatsku, u Srbiju stiglo oko 200.000 Srba iz Hrvatske, između 6.000 i 7.000 tih izbeglica poslato na Kosovo. Na Kosovu je bilo i oko 4.000 registrovanih srpskih izbeglica iz Bosne koji su ranije došli. Većina mladih muškaraca gotovo odmah se vratila u Srbiju, a na Kosovu su ostali samo žene, deca i stari. Zvanični argument za slanje izbeglica na Kosovo, glasio je da se tako poboljšava nacionalna struktura Kosova, a da bi ta ravnoteža pomogla da se izbegnu moguća nacionalna sukobljavanja.

Iako se DSK bunio, tvrdi da Beograd pokušava da izmeni etničku ravnotežu Kosova, dolazak relativno malog broja Srba nije imao većeg uticaja na ukupnu demografsku superiornost Albanaca. Uostalom, mnogi doseljenici na Kosovu bili su, u stvari, Albanci. Oni su stigli u prvom talasu naseljavanja, koji je na teritoriji bivše Jugoslavije započeo 1991. godine. Bili su to uglavnom Albanci rođeni na Kosovu, koji su, iz ekonomskih razloga, pedesetih i šezdesetih godina, otišli u Sloveniju i Hrvatsku. Njih su primile njihove porodice. Oni nisu mogli steći izbeglički status, jer je jedan

od najvažnijih uslova za sticanje statusa izbeglice mesto rođenja. Odnosno, pošto su ti ljudi bili rođeni na Kosovu nisu mogli biti smatrani izbeglicama i zato nisu dobijali humanitarnu pomoć.

Slobodan Milošević je u razgovoru sa novinarom “Washington posta”, objavljenom u listu “Politika”, 13 decembra 1998, izreči sledeće: “Pre svega ima 240 hiljada Srba i Crnogoraca. Više od 150 hiljada Muslimana. Više od 150 hiljada Muslimana, Roma i Egipćana, zatim truska nacionalna manjina, koja broji oko 40 do 50 hiljada. To sve zajedno čini više od 600 hiljada ljudi. Ako se tome dodaju i oni Albanci i njihove partije koje učestvuju u zajedničkom Sporazumu, to čini više od polovine stanovništva Kosmeta. Mi računamo da na Kosmetu ima oko 800 hiljada Albanaca. Hiljade možda reči 900 hiljada. U redu, oko toga se nećemo objašnjavati. [ta je naš odgovor: - da se obavi popis uz monitoring OEBS-a.... čak i kada bi bio u pravu oko broja od 900 hiljada, a pomenuta brojka od 600 hiljada je činjenica, to je odnos 1: 2, a ne 1: 9, što je široko rasprostranjen utisak u međunarodnoj javnosti, koji nije tačan. Ove reči su, odmah, zazvučale zlokobno. A njihovo ubrzano pretvaranje u državnu politiku daje snagu tvrdnjama da je time samo ozvaničena ranije pripljemno etničko čišćenje koje će se ostvariti i vojnim sredstvima, kroz tzv. operaciju “Potkovića” započetu, po neproverenim podacima, 22 marta 1999 godine.

Jedno je izvesno: Miloševićeva “statistika” je, kasnije, pretvorena u oficijelno tumačenje. Ovo tumačenje je pak, preko ministarstva za nauku i na druge načine nametano naučnicima posebno demografima ali i domaćoj javnosti. Ta statistika je ponudjena i međunarodnoj javnosti, međunarodnim organizacijama i diplomatiji.

U istoj funkciji bila je i internet komunikacija. Tako je se u sajtu savezne vlade na}i “Kosovo and Metohija. Facts” kojima se pribli`ila Milo{evi}evoj “ra~unici” i po kojoj je struktura stanovni{tav Kosova, polovinom 1998 godine, slede}a:

Srbi	221.000
Crnogorci	23.000
Jugosloveni	3.500
Albanci	917.000
Makedonci	980
Muslimani	72.500
Romi	97.000
Turci	21.000
Drugi i nepoznati	23.000
Ukupno	1.378.980

Umanjenje broja Albanaca na Kosovu je izvedeno uve}avanjem broja Albanaca sa Kosova u dijaspori, naro~ito na Zapadu. Medju prvima to je u~inio Dr Miladina Kova~evi}a, stru~njaka blizak vlastima. Njegova procena je bila da je oko 250 000 Albanaca u Nema~koj, ne{to manje od 200.000 u [vajcarskoj, po 100.000 u Francuskoj i Belgiji, a u ostalim zemljama Zapadne Evrope jo{ oko 100.000 a da ih navodno jo{ toliko ima u centralnoj Srbiji i Crnoj Gori (“NIN”, Beograd, 11. mart 1999, 23). Tako, ispada da 750.000 Albanaca s Kosova ‘ivi izvan Kosova. Mada se direktno ne ka’e koliko ima Albanaca na Kosovu, donekle se potvrđuje “statisti~ko otkri}e” Slobodana Milo{evi}a. Tako je opao ukupni broj stanovnika Kosova na 1,378.980, od toga je Srba 221.000, Crnogoraca 23.000, Jugoslovena 3.500, Albanaca 917.000, Makednoca 980, Muslimana 72.500,

Roma 97.000, Turaka 21.000, drugih i nepoznatih 23.000. Bila je to javna politika i propagandana priprema “demografskog inženjeringa”, odnosno “etničkog čišćenja” Kosova koje je biti biti sprovedeno tokom mart – maj 1999 godine.

Masovni egzodus Albanaca sa Kosova se dogodio dva puta u proleće 1998 i u proleće 1999 godine. Ovaj egzodus je 1998 godine ovaj egzodus bio uslovljen strahom od ratnih uskoba kao i pojediničnim ubijanjima pojedinih ljudi ili grupa, rušenja i spaljivanja pojedinih kuća ili manjih naselja. Međutim, marta 1999 godine, po još ne proverenim podacima između 20 – 23 marta, otpočela je organizovana policijska i parapolicijska akcija proterivanja Albanaca i to najpre iz jugozpadnih pograničnih naselja (Djakovica, Suva Reka, Peć, Dečani). U početku su izbeglice “usmeravane” prema Albaniji i Crnoj Gori, a kasnije i prema Makedoniji. Samo oko dve stotine Roma i Albanaca je, tokom NATO bombardovanja “transportovano” u Beograd. Osnovna namera ovog poteza je bila da se “odgovori” zapadnoj kampanji i “dokaz” nepostojanje iseljeničkog talasa koji je izvan policijsko – vojnim akcijama. Oficijelna reza Beograd bila je” Albanci kao i drugi beže od NATO bombardovanja. Narvano, da je ova teza delimično tačna. Zapravo, Albanci su bežali od vojno – policijskog nasilja, straha zbog ugroženosti ratnim zbivanjima i operacijam koje se bile `estojke na teritoriji Kosova, uključujući i NATO bombardovanje.

Po podacima koje je 25 maja saopštio Visoki komesarijat UN za izbeglice (UNHCR) 957.913 izbeglica je napustilo Kosovo, od početka oružanih sukoba marta 1998. godine.

Pre 24 marta 1999 godine, odnosno pre početka bombardovanja SRJ 170.000 izbeglica sa Kosova otišlo je u druge zemlje, pretežno evropske.

Prema istom izvoru, u Albaniji se nalazi 439.000 izbeglica – Albanaca sa Kosova. Izbeglički kampovi u Durres-u, Kukës-u (Albanija) i Blace (Makedonija) primili su najveću masu izbeglica koja je vidjena u Evropi

posle Drugog svetskog rata. U Makedoniji je bilo 246.000, u Crnoj Gori 64.200, u Srbiji oko 60.000 (podaci vlasti iz Beograda), BiH 21.500, a u ostalim zemljama 186.000. S obzirom da je ukupni zbir ovih podataka ve}i od broja 957.913, izvesno je da UNHCR imao problema sa registrom izbeglica, a, uz to, nije imao podatke o raseljenim licima unutar Kosova.

Slede}i su razlozi ovako masovnog egzodusa Albanaca sa Kosova:

Prvo, etni~ko ~i{}enje koje je sprovodio re'im. O ovome postojem, ve} krajem marta, manje vi{e verodostojni podaci Helsinki Rihts Wach, posebno za Pe} i Prizren. Ovo proterivanje je, po svedo~enjima Srba i Albanaca sa Kosova, organizovano od strane civilnih i policijskih organa, a izvodile su ga policijske i parapolicijske snage na osnovu unpared pripljernih spiskova sa podacima Albanaca koje bi trebalo proterati. Prilikom proterivanja Albanaca za Makedoniju, Albaniju i Crnu Goru, mnogima su oduzeta dokumenta (li~na karta, paso{, voza~ka i saobra}ajna dozvola itd), registracione tablice, novac i sli~no. Po svemu sude}i, namera je bila da se potpuno uni{te podaci koji bi proteranima omogu}ili brzi povratak. Medjuitm, kao da je re'im tokom maja meseca odustao od etni~kog ~i{}enja. Od tada su u~estali pozivi Albancima da se vrata u svoje domove, a bilo je i primera prinude na povratak. No, pokaza}e se da je ovim olak{ano da se pored izbeglica na Kosovo prebace i mnogi Albanci iz Albanije.

Drugo, bekstvo stanovnika pred NATO bombardovanjem;

Tre}e, prinuda koju je nad kosovskim Albancima vr{io OVK. Ovim je OVK nastojala da legitimira NATO bombardovanje i da "obezbedi" dolazak trupa

NATO-a na Kosovu. To je, naročito tokom aprila 1999, bio i način da se deo boraca OVK prebaci sa izbeglicima u Albaniju ili Makedoniju nebi li izbegao uništavanje od strane VJ i policijskih snaga rečima.

Sa dolaskom KFOR i uspostavljanjem privremene civilne uprave započelo je izbeglištva Srba sa Kosova. Razlozi za to su sledeći:

Prvo, nepripremljenost rečima i Srba sa Kosova na ovakvu mogućnost završetka rata;

Drugo, neobaveštenost o prestanku delovanja srpske administracije i o načinu preuzimanja kontrole nad Kosovom od strane KFOR-a;

Treće, političko delovanje SRS i nosilaca lokalne vlasti iz JUL-a i SPS, koji su dogovor o dolasku međunarodnih vojnih snaga tumačili kao gubitak Kosova;

Četvrto, osećaj nesigurnost i strahom od osvete, s obzirom da su srpske paramilicijske snage kao i mnogi Srbi i Crnogorci sa Kosova mobilisani u VJ i policiju bili uključeni u akcije etničkog čišćenja, naročito krajem marta i tokom aprila;

Peto, nesigurnost usled masovne prisutnosti naoružanih pripadnika OVK ali naoružanih bandi iz Albanije koje su pljačkale, palile srpske kuće i nagonile Srbe ali i Crnogorce i Rome na iseljavanje;

[esto, po~etne nejasno}e i dileme vodja KFOR-a o obavezi KFOR-a u razoru'avanju OVK, {to je razre{en postizanjem sporazuma sa Ta}ijem (20 juna 1999) o razoru'avanjau OVK u roku od 90 dana.

Srbi koji su izbegli sa Kosova bili su u Srbiju primljeni kao ne'eljeni gosti. Za medjunardonu zajednicu odlazak Srba je umnogome menjao misiju KFOR-a odnosno stavljao je u funkciju ostvarivanja ciljeva OVK. Za Milo{evi}a, SPS, JUL i SRS izbegli Srbi su svedoci propasti njihove politike i mogu}i ~inilac aktiviranja {ireg nezadovoljstva u Srbiji.

Iako iz razli~itih motiva obe strane su se potrudile da {to vi{e Srba Sa Kosova varte na Kosovo.

Slede}e karakterisitke albanskog stanovni{tva:

- nagla{eno prisutan tradicionalan na~in organizovanja 'ivota Albanaca uklju~ju}i sna'an uticaj fisova (porodica) i 'ivota u zadrugama;
- normativna konfuzija (na primer, u sferi bra~nog i porodi~nog 'ivota deluje obi~ajni kodeks Leke Dukadjinija, {erijatsko pravo, kanonsko pravo katoli~ke crkve i zvani~no porodi~no zakonodavstvo);
- vrednosno-normativna konfuzija, nastala usled nagle urbanizacije, promena na~ina 'ivota i uticaja novih vrednosti, stilova i obrazaca 'ivota koje posreduju mas-mediji i masovna kultura. Rat i ratna stradanja Albanaca samo poja~ala ovu konfuziju;
- slaba teritorijalna pokretljivost stanovni{tva Kosova, koja je uzrokovana niskim stepenom ekonomskog razvoja i ekonomskom vezano{ }u za

zemlju i za Kosovo, vrstom naseljenosti i procesa urbanizacije, relativno nisku obrazovnu strukturu;

- osejaj i uverenje da je dolazak NATO snaga na Kosovo ostvarenje albanskih ciljeva i korak ka nezavisnosti, delimično prouzrokovani snažnim propandim tvrdnjama OVK i NATO-a da je jedan od ciljeva ratovanja povratak kosovskih Albanaca kućama itd.

omogućuju da se pretpostavi da je se visok procenat kosovskih Albanaca (do 80%) vratiti na Kosovo.

No, iako je u prvih pet dana povratka kućama došlo oko 70.000 proteranih i izbeglih Albanaca ipak je povratak potrajati mesecima. Na to je uticati i činjenica da je preko 90% albanskih kuća i stanova uništeno, srušeno ili spaljeno. To pak postavlja pred izbegle Albance, KFOR, ali i vlasti Srbije, Crne Gore, Makedonije i Albanije teška iskušenja mogu ih zaraza kao i troškova izdržavanja izbeglica.

U slučaju Srba je, verovatno, postotak povratnika biti znatno niži (do 30 – 40%). Zapravo, ovde je se neposredno ispoljiti činjenica da pitanje povratka nije pitanje izgradnje kuća i humanitarne pomoći već stvaranje uslova u kojima osejaj nesigurnosti i ugroženosti neće biti snažniji od motiva za ostanak odnosno povratak.

Kod Srba je to posebno značajno jer je ukidanje autonomije i centralističko upravljanje Srbijom i Kosovom od strane Miloševića potpuno razorili lokalnu srpsku elitu. Uz to, s obzirom na tesnu povezanost s vlašću, medju Srbima sa Kosova skoro da nepostoje organizacije i inicijative civilnog društva, koje bi im olakšale povezvanje i s KFOR-om i lokalnim Albancima. S toga, posebno polje delovanje ubuduće mora biti razvoj samostalnih institucija Srba, njihovo emancipovanje od Miloševićeve

vladavine i od vezanosti – zavisnosti od dr‘ave i dr‘avne pomo}I. To je posebno ote‘ano ~injenicom da se sve odvija u uslovima stvorenih ratom i slabljenja Srbije odnosno SRJ. Uz to, usled ~injenice da je de facto Kosovo izvan politi~kog i prvanog sistema Srbije menja se i status Srba. Oni postaju manjina na Kosovu.

S obzirom na postojanje albanske paralelne dr‘ave, brojnih nevladinih organizacija i podr{k}u medjunarodnog javnog mnjenja i organizacija, Albanci }e lak{e da se adaptiraju na nove okolnosti.

Zato }e na medjunarodnu zajednicu i njene organe na Kosovu, naro~ito na civilne vlasti pasti te‘ak posao uspostavljanja privremenih organa demokratske samouprave i izmirenje srpske i albanske zajednice. Ispunjenje ovog zadatka podrazumeva i suzbijanje oru‘anog delovanja OVK i drugih naoru‘anih Albanaca, spre~avanje {irenja terorizam, ali i gradjanje mira, institucija garantovanja bezbednosti i omogu}avanja pomirenja. Dakle, medjunarodna zajednica je na Kosovu u ulozi uspotavljanja i odr‘avanja mira ali ona mora i da sama pronalazi i name}e re{enja.

Medjuitm, i ako se u rezoluciji broj 1244 Saveta bezbednosti kojom se uspostvalja medjunarodno prisustvo na Kosovu navodi da }e se zadatoci civilne uprave UN formulisati “polaze}i u najve}em delu od Rambujea”, po prvim potezima, izgleda da se radi o improvizovanju, o odustvo jasnog koncepta i o nepostojanju saglasnosti svih strana za primenu re{enja. Zapravo, promenjena je uloga medjunarodne zajednice ona nije medijator ve} protektor i arbitar.

Mnogi znaci, kao što je i ne izvršavanje obaveze američkog kontingenta KFOR u obezbeđivanju kontrole granice i neometano ubacivanje naoružanih Albanaca iz Albanije, ukazuju da se možda stvara “svealbansko oružano povezivanje”. To, uz jačanje kriminala i mafijaških lanaca onemogućava umerene među Albancima, a i međunarodnu zajednicu da relativno brzo uspostave funkcije države na Kosovu. Lokalne Srbe pak to prinudjava na samoorganizovanje ili odlazak sa Kosova.

Sve u svemu, ratna sukobljavanja su i onako teškom problemu Kosova dodali nova opterećenja. S toga se može očekivati da će proces stabilizovanja stanja, uspostavljanja privremene civilne administracije kao i stabilnijeg privremenog rešenja statusa trajati duže nego što se to mislilo u doba Rambujea.

(27. jun 1999)

PRILOZI:

KOSOVO - MESTO SRPSKO-ALBANSKOG SUSRETA I SUKOBA

	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.**
Ukupno Srbija*	6,258	6,979	7,642	8,447	9,313	9,779
% Sreba	73.9	73.8	74.6	71.2	66.4	65.9
% Albanaca	8.1	8.1	9.2	11.7	14.0	17.1
Ukupno Kosovo*	728	808	964	1,244	1,584	1,956

% Serba	23.6	23.6	23.5	18.3	13.2	9.9
% Albanaca	68.4	65.0	67.1	73.6	77.5	81.6

- u hiljadama

** broj albanaca na osnovu proracuna Saveznog Zavoda za Statistiku.

Etni~ka struktura stanovni{tva Kosova, 1948 – 1991

	1948	1953	1961	1971	1981	1991
Ukupno	727.820	808.141	963.988	1,243.693	1,584.440	1,956.196
Crnogorci	28.050	31.343	37.558	31.555	27.028	20.356
Srbi	171.911	189.869	227.016	228.264	209.497	194.190
Albanci	498.242	524.559	646.605	916.168	1.226.736	1.596.072
Romi	11.230	11.904	3.202	14.593	34.126	45.745
Turci	1.315	34.583	25.764	12.244	12.513	10.446
Jugosloveni	-	-	5.206	920	2.676	3.457
Nepoznato	-	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1
Ostali	7.393	9.434	10.098	11.997	11.929	17.332

Etni~ka struktura stanovni{tva Kosova, 1948 – 1991 u %

Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Crnogorci	3,9	3,9	3,9	2,5	1,7	1,0
Muslimani	1,3	0,8	0,9	2,1	3,7	3,4
Srbi	23,6	23,5	23,5	18,4	13,2	9,9
Albanci	68,5	64,9	67,1	73,7	77,4	81,6
Romi	1,5	1,5	0,3	1,2	2,2	2,3

Turci	0,2	4,3	2,7	1,0	0,8	0,5
Jugoslov eni	-	-	0,5	0,1	0,1	0,1
Nepozna to	-	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1
Ostali	1,0	1,2	1,0	1,0	0,8	0,9

Izvor: Kona~ni rezultati popisa, a za 1991 zvani~na procena.

Napomena: Dati su podaci samo za nacionalnosti ~iji je udeo u ukupnom stanovni{tvu u 1991 namanje 0,5, sa izuzetkom Jugoslovena.